

САФОРАТИ ИЁЛОТИ МУТТАХИДАИ АМРИКО

Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони И.Сомони, 109 А

Телефон: (992 37) 229-20-00 Факс: (992 37) 229-20-50

<http://usembassy.state.gov/dushanbe/>

Душанбе, Тоҷикистон
четверг, 25 октября 2007 г.

Гузориш дар бораи озодии мазҳабӣ дар Тоҷикистон барои соли 2007

Дафтари масоили демократия, ҳуқуқи инсон ва меҳнати Амрико интишор додааст

Сентябри с. 2007

<http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2007/90235.htm>

Қонуни асосии Тоҷикистон озодии мазҳабиро пешбинӣ карда ва давлат дар маҷмӯъ ба ин ҳаққ өхтиром мегузорад, вале нигаронӣ дар бархе масоил вуҷуд дорад.

Дар тӯли муддате, ки ин гузориш таҳия мешуд, вазъи риъояти озодии мазҳабӣ дар Тоҷикистон рӯ ба таназзул ниҳод. Сиёсати давлат дар ин давра баёнгари нигаронӣ аз ифротгаройии исломӣ буд – масъалае, ки қисмати зиёде аз мардуми оддиро низ нигарон сохтааст. Ҳукумат барои роҳ надодан ба даҳолати ниҳодҳои динӣ дар умури сиёсӣ фаъолияти онҳоро таҳти назорат гирифт. Ягон мавриди бастани масҷидҳое, ки расман сабтином шуда бошанд, мушоҳида нашуд, вале ҳукумат фаъолияти чанде аз масҷидҳо, ҷойҳои намозгузорӣ ва мадрасаҳоро, ки гӯё сабтином нашуда буданд, мутаваққиф кард. Давлат ҳамчунин раванди бақайдигирии масҷидҳои навро душвортар соҳт. Бо дастури вазорати маъорифи Тоҷикистон пӯшиданӣ ҳичоб дар мактабҳо барои духтарон мамнӯъ шуд. Давлат бо истифода аз раванди сабтином аз фаъолияти динии бархе созмонҳо монеъ шуд. Бархе одамон ва ташкилоту созмонҳои динӣ бо озору азият, боздоштҳои муваққатӣ ва истинтоқу бозҷӯйии мақомоти давлатӣ рӯбарӯ шуданд. Президент Эмомалӣ Раҳмон сиёсати дунявӣ ё секуловрисмо собитқадамона тарвиҷ мекард.

Бархе аз раҳбарони саршиноси исломӣ дар мавъизаҳои худ ва мақолоте, ки дар матбуот чоп мекарданд, чунин ақидаро иброз доштанд, ки ақаллиятҳои динӣ пояҳои ваҳдати миллиро суст мекунанд.

Давлати Иёлоти Муттаҳида марбут ба озодии динӣ ё мазҳабиро ба унвони бахше аз сиёсати худ дар заминаи пешбурди ҳуқуқи башар бо давлати Тоҷикистон матраҳ мекунад. Сафорати Амрико аз роҳҳои дипломатӣ пайравони динҳои муҳталифро ҳамвора ба таҳамmul ва бурдборӣ нисбат ба ҳамдигар ташвиқ карда ва мекунад. Гузашта аз ин, кормандони сафорат, аз ҷумла сафири Амрико ва мақомҳои амрикӣ, ки ба Тоҷикистон сафар доштанд, пайваста бо роҳбарони ҷамъиятҳои динии гуногун мулоқоту дидорҳои анҷом додаанд. Кормандони сафорат мавриҷҳои өхтимолии табъиз ё фарқ гузаштан байни пайравони динҳои гуногун ва бо ин роҳ маҳдуд кардани ҳуқуқи инсонро таҳқиқ намуда ва аз давлати Тоҷикистон хостаанд, ки нисбат ба ҳамаи гурӯҳҳои динӣ таҳамmul ва бурдборӣ пеша кунад. Сафорати Амрико ҳамчунин дар ҷорҷӯби барномаҳои табодули

мутахассисон кумак кардааст, ки пешвоёну раҳбарони динии Тоҷикистон сафархое ба Амрико анҷом бидиҳанд.

Бахши 1. Демографияи динӣ

Масоҳати Тоҷикистон 143.1 ҳазор километри мураббаъ аст ва ҷамъияташ беш аз ҳафт милён нафарро ташкил медиҳад, ҳарчанд мушаҳҳас кардани омори дақиқ дар ин замина душвор аст, зеро дар деҳот асноди сабти таваллуди қӯдакон на ҳамеша дастрас аст. Тақрибан 97 дарсади шаҳрвандони Тоҷикистон худро мусалмон мешуморанд, ҳарчанд сатҳи риъояти расму ойинҳо ва фароизи динӣ миёни онҳо фарқ мекунад. Дар маҷмӯъ, сатҳи риъояти расму фароизи исломӣ батадриҷ боло меравад, баҳусус дар миёни сокинони шаҳрҳои бузург, ки пештар ин фароизро камтар риъоят мекарданд. Аксари кулли мусалмонони Тоҷикистон (тақрибан 96 дарсад) аҳли суннат ҳастанд, ки аз мактаби фикҳи ҳанафӣ пайравӣ мекунанд. Тақрибан як дарсади мусалмонон шиамазҳаб ва бештари онҳо исломӣ мебошанд. Бештари исломилиён дар Вилояти Ҳудмӯхтори Бадаҳшони Қӯҳистонӣ, дар шарқи Тоҷикистон ва иддае аз онҳо дар баъзе навоҳии вилояти Ҳатлон, дар ҷануб ва дар Душанбе, пойтакт, зиндагӣ мекунанд. Дар соли 2006 гурӯҳе аз пайравони фирқаи Салафия ба таври ғайрирасмӣ ба ибодат дар масҷидҳои ҷомеъи шаҳри Душанбе, вилоятҳои Суғду Ҳатлон оғоз кард. Тақрибан 5000 нафар аз салафихо дар Тоҷикистон бе мудоҳилаи давлат ва пайравони фирқаҳои дигари исломӣ ба ибодат машғуланд.

Дар Раёсати қоҳои дини Вазорати фарҳангии Тоҷикистон 85 гурӯҳи динии ғайриисломӣ сабтином шудааст. Тоҷикистон тақрибан 200 ҳазор мардуми масеҳӣ дорад ва бештари онҳо русҳо ва гурӯҳҳои қавмии дигаре ҳастанд, ки дар даврони Шуравӣ ба унвони муҳоҷир ба инҷо оварда шудаанд. Бузургтарин гурӯҳи масеҳиро пайравони калисои ортодокс ё православии Русия ташкил медиҳанд. Созмонҳои дигари сабтиномшуда дар Тоҷикистон иборатанд аз анҷуманҳои баптистон ё пайравони фирқаи ғусли таъмид (панҷ созмон), католикҳои румӣ (ду созмон), адвентистҳои рӯзи ҳафтум (як созмон), Шоҳидони Яҳува (як созмон), лутеранҳо ва протестантҳои кореягӣ, ки ду калисои Сон-Мин ҳам ба онҳо таъаллуқ дорад. Ақаллиятҳои дигари мазҳабӣ иборатанд аз баҳоиён (чаҳор созмони расмӣ), зартуштиён (оморе дар даст нест), кришнайиҳо (як созмон) ва яхудиён (як созмон). Ин гурӯҳҳо хеле қӯчак буда ва бештари пайравонашон дар Душанбе ё шаҳрҳои бузурги дигар ба сар мебаранд. Тақрибан 0,01 дарсади мардуми Тоҷикистонро мулҳидону бехудоён ё атеистҳо ташкил медиҳанд, ки ба ҳеч гурӯҳи динӣ таъаллуқ надоранд.

Мубаллиғони масеҳӣ аз кишварҳои Ғарб, Корея, Ҳиндустон ва ҷойҳои дигар бо шумори андаке дар Тоҷикистон фаъолият доранд. Раёсати корҳои дин пештар шумори гаравидагон ба масеҳиятро аз оғози давраи истиқлоли Тоҷикистон то кунун наздики се ҳазор нафар арзёбӣ карда буд. Гурӯҳҳои таблиғотии исломӣ низ дар тӯли даврае, ки ин гузориш фаро мегирад, сафархое ба Тоҷикистон доштаанд.

Бахши 2: Вазъи озодии мазҳабӣ

Соҳтори ҳуқуқию сиёсӣ

Қонуни асосии Тоҷикистон озодии диниро пешбинӣ мекунад ва давлат дар маҷмӯъ ба ин ҳаққ эҳтиром қоил аст. Вале дар баробари ин, ҳукумат барои ҷилавгирий аз гаройиши ошкори ниҳодҳои

динӣ ба сиёсат ва ҳимояти онҳо аз «тамоюлоти ифратгароёна» бар фаъолияти ин ниҳодҳо назорат мекард. Бархе ҳукуматҳои маҳаллӣ аз мағҳуми «давлати дунявӣ» ба унвони василае барои мудоҳила дар умури дин истифода карданд.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи дин ва созмонҳои динӣ» дар аввали моҳи декабри соли 1994 ба тасвиф расид ва дар соли 1997 ислоҳ шуд. Ин қонун ҳаққи инсонҳо ба интихоб ва тафйири динро фароҳам мекунад ва иҷрои фароиз ва расму ойинҳои диниро иҷоза медиҳад. Ин қонун ҳамчунин аз ҳаққи гаравидан ё пайвастани шаҳрвандон ба динҳои дигар ҳимоят мекунад. Қонуни мазкур дар амал аз озодии мазҳабӣ дифоъ мекунад, вале давлати Тоҷикистон, бахусус системи қазоӣ ва судҳои ин кишвар иҷрои ин қонунро ба таври ҷиддӣ, бегазарона ва бидуни фарқгузорӣ миёни пайравони динҳои муҳталиф таъмин накардаанд.

Ҳарчанд ҳеч дине дар Тоҷикистон дини давлатӣ маҳсуб намешавад, вале ҳукумат «Иди Фитр» ва «Иди Қурбон», ду рӯзи муқаддаси мусалмононро ба унвони ҷашиҳои миллӣ ба расмият шинохтааст ва ин рӯзҳо таътил эълом шудаанд.

Бар асоси «Қонун дар бораи дин ва созмонҳои динӣ» гурӯҳҳои мазҳабӣ бояд дар Раёсати корҳои дин сабтином шаванд. Дар моҳи ноябрисоли 2006 давлати Тоҷикистон Кумитаи давлатӣ дар умури динро барҳам дод ва ба ҷойи он дар Вазорати фарҳанг Раёсати корҳои динро таъсис кард. Раиси собиқи Кумитаи давлатӣ дар умури дин ҳоло мувошини вазири фарҳанг мебошад. Мақомоти Тоҷикистон сабтиноми созмонҳои диниро барои таъмини фаъолияти онҳо дар ҷорҷӯби қонун лозим мешуморанд, вале бархе гурӯҳҳои динӣ иддао мекунанд, ки ҳадафи воқеӣ аз ин кор мамонеат аз фаъолияти сиёсии онҳост. Зимнан, барои сабтиноми як созмони динӣ, ойиннома, феҳристи номҳои дастикам даҳ нафар аз пайравон ва гувоҳиномаи ҳукумати маҳаллӣ дар бораи таъсисати маҳалли ибодатгоҳ (агар вучӯд дорад) тақозо мешавад. Шарт нест, ки гурӯҳҳои динӣ барои сабтиноми худ ҳатман соҳтмон ё бинои ибодатгоҳе дошта бошанд, вале бидуни чунин соҳтмоне онҳо наметавонанд ба таври мунаzzам ҳамоишҳои худро баргузор қунанд. Вале афроди ҷудогона, ки то 10 нафарро ташкил медиҳанд, барои ибодатҳои хусусӣ ба сабтином ниёз надоранд.

Раёсати корҳои дин ва ҳукуматҳои маҳаллӣ масъулияти бақайдгирии масҷидҳо дар гузарҳо ва маҳаллаҳоро ба уҳда доранд ва бояд дар бораи маҳалли воқеъшавии ин ё он масҷид бо ҳам тавофӯқ қунанд. Раёсати корҳои дин ниҳоди асосӣ барои сабтиноми гурӯҳҳои ғайриисломӣ ба шумор меояд, вале ин гурӯҳҳоро лозим аст ибодатгоҳҳои худро дар ҳукуматҳои маҳаллӣ низ ба сабт бирасонанд. Ба гуфтаи масъулони Раёсати корҳои дин, мақомоти маҳаллӣ сабтиноми як ибодатгоҳро танҳо дар сурате метавонанд радд қунанд, ки соҳтмони он бо муқаррароти беҳдоштӣ ё қоидаҳои меъморӣ созгор набошад. Радди сабтиноми ибодатхонаҳо ҳамчунин дар сурате мумкин аст, ки онҳо дар заминҳои давлатӣ ва ё дар наздикии биноҳои маъмурӣ, мактабҳо ва ибодатгоҳҳои дигар соҳта шуда бошанд. Агар ҳукумати маҳаллӣ пешниҳоди сабтиноми як созмон ё анҷумани мазҳабиро радд қунад, ин анҷуман бояд гузина ё интихоби дигаре ба давлат пешниҳод намояд. Дар сурати сабтином нашудан, мақомоти маҳаллӣ метавонанд ибодатгоҳро мутаваққиф қунанд ва аз аъзои он ҷарима бистонанд.

Дар тӯли муддате, ки ин гузориш фаро гирифтааст, ягон мавриди радди сабтиноми гурӯҳҳои динӣ аз сӯйи Раёсати корҳои дин мушоҳида нашудааст. Ягон гузорише ҳам дар бораи сарфи назар кардани гурӯҳҳои динӣ аз дарҳости сабтином мунташир нашудааст. Вале Раёсати корҳои дин бархе аз

дархостҳоро бо сабабҳои техникӣ (фаний) радд карда ва ба ин тартиб аз сабтиноми гурӯҳҳои динӣ худдорӣ намудааст. Дар мавориде ҷудогона ҳукуматҳои маҳаллӣ сабтиноми гурӯҳҳои динӣ дар ноҳияҳои худро радд кардаанд. Масалан, дар шаҳри Турсунзода Раёсати корҳои дин аз шуъбаи маҳаллии Шоҳидони Яхува дархост намуд, ки ба изофаи сабтином дар сатҳи кишвар дар ҳукумати ноҳия низ худро ба сабт бирасонад.

Тоҷикистон 2,842 масҷиди расман сабтиномшуда дорад, ки намозгузорон аз онҳо ҳамарӯза истифода мекунанд. Ин рақам ҳарчанд нисбат ба 2,885 масҷиди сабтиномшуда дар соли 2006 камтар аст, вале Раёсати корҳои дин иддаъо мекунад, ки дар давраи мазкур ягон масҷидро расман набастааст.

Масҷидҳои ба истилоҳ «ҷомеъ» (ё соҳтмонҳои бузурге, ки барои намози ҷумъа соҳта шудаанд) бояд дар Раёсати корҳои дин сабт шаванд. Дар Тоҷикистон 262 масҷиди ҷомеъ, ба истиснои хонақоҳу ибодатгоҳҳои ҳоси исмоилиён, сабтином шуда ва фаъолият мекунанд. Дар як минтақаи ҷуғрофиёй барои ҳар 15 ҳазор нафар аз сокинон танҳо як масҷиди ҷомеъ иҷоза ҳаст. Бисёре аз соҳибназарон ин иқдомро табъизомез (дискриминативӣ) хондаанд, зоро чунин қоъида нисбат ба гурӯҳҳои динии ғайриисломӣ вучуд надорад.

Дар Тоҷикистон төъдоди 19 мадрасаи динӣ дар сатҳи коллеҷ ва як донишгоҳи исломӣ фаъолият доранд. Давлати Тоҷикистон мадрасаҳои динии ҳусусиро иҷоза медиҳад, вале онҳо бояд сабтином шаванд. Давлат фаъолияти бархе мадрасаҳои диниро, ки дар гузашта бе иҷозатнома фаъолият мекарданд, мутаваққиф кардааст.

Қонунгузории Тоҷикистон волидонро аз таълими боварҳои динии худ ба фарзандонашон дар дохили ҳонавода манъ намекунад, вале дар мавриди омӯзиши динии фарзандон дар берун аз муҳити ҳонавода маҳдудиятҳое вучуд дорад.

Дар тӯли муддате, ки ин гузориш таҳия мешуд, президент Раҳмон аз сиёсати дунявиӣ ё «секулорисм» қотеъона ҳимоят мекард. Дар суханрониҳои вай ин истилоҳ дорои ҷанбаҳои сиёсӣ буда ва бештар ба маъни «зидди-ифротгаройӣ» корбурд мешуд, на «ғайридинӣ». Дар суханрониҳои худ, президент Раҳмон пайваста аз гурӯҳҳои бегонае, ки исломро бо теруристӣ пайванд медиҳанд, интиқод кардааст. Дар ҳоле, ки бештари мардуми Тоҷикистон худро мусалмон мешуморанд, нигаронии амиқе дар мавриди ифротгароии исломӣ, ҳам дар сатҳи давлат ва ҳам дар миёни мардуми oddī, ба мушоҳида мерасад.

Ислоҳи қонуни асосии Тоҷикистон дар соли 1999 фаъолияти ҳизбҳои диниро иҷоза медиҳад, ҳарчанд муқаррароти қонуни соли 1998 дар ин бора, ки ҳизбҳо наметавонанд аз ҳимояти ниҳодҳои динӣ бархурдор шаванд, эътибори худро ҳифз кардааст. Дар давраи таҳияи ин гузориш, ду намоянда аз Ҳизби наҳзати исломии Тоҷикистон, як ҳизби муттамойил ба арзишҳои динӣ, дар маҷлиси суфлои порлумон, ки 63 узв дорад, шомил буданд. Ҳамчунин төъдоди 13 вакил аз ин ҳизб дар маҷлисҳои ноҳиявӣ дар саросари Тоҷикистон шомил буданд. Зимнан, Ҳизби наҳзати исломии Тоҷикистон танҳо ҳизби исломии қонуни дар Осиёи Марказӣ мебошад.

Тибқи тасмими мақомоти иҷроия, чопхонаҳои давлатӣ аз чопи китобу нашрияҳо ба ҳатти арабӣ манъ карда шудаанд, вале бархе аз ин чопхонаҳо дар ҳолатҳои ҷудогона чунин кореро анҷом додаанд. Ин иқдом албатта дар он сурат мумкин буд, ки мақомот китобу нашрияҳоро пеш аз чоп баррасӣ кунанд.

Чопхонаҳои давлатӣ маъмулан адабиёти диниро чоп намекунанд, vale дар мавридҳои ҷудогона ба ин кор ҳам иқдом карда ва масалан нусхаҳои аз Қуръонро интишор додаанд. Дар мавриди нашру тавзӯи ва нигаҳдории Қуръон, Инҷил ва китобҳои дигари динӣ ҳеч маҳдудияте вуҷуд надорад, vale дар амал давлати Тоҷикистон нашру тавзӯи адабиёти масехиро маҳдуд кардааст. Дар бораи чопи нашрияҳои динӣ ё мазҳабӣ низ ҳеч гузорише мунташир нашудааст. Зимнан, ҳизби нахҷати исломии Тоҷикистон ҷаҳор нашрия интишор медиҳад ва як ҳабаргузории эронӣ ҳар ҳафта барномае пахш мекунад.

Тарҳи ҷадиди қонуни дин, ки Кумитаи давлатӣ дар умури дин дар моҳи январи соли 2006 муаррифӣ карда буд, дар дохил ба баррасии бархе аз мақомоти давлатӣ пешниҳод шуд, vale то поёни давраи таҳияи ин гузориш, ин тарҳи қонун ба порлумон нарасид. Қонун «Дар бораи озодии виҷдон, иттиҳодияҳои динӣ ва созмонҳои дигар», ки қарор аст ҷойгузини қонун дар бораи дин шавад, бар маҳдудиятҳои мавҷуда ҳоҳад афзуд. Масалан шумори имзоҳо барои таъсиси як анҷумани динӣ то 400 адад афзоиш ҳоҳад ёфт, омӯзиши дин дар дохили хонавода ва манозили ҳусуси мамнуъ ҳоҳад шуд, одамон аз ҳаққи таблиғ ва тағйири дин ва ё ғаравиш ба адёни дигар маҳрум ҳоҳанд шуд, анҷуманҳои дини ҳаққ ширкат дар фаъолиятҳои сиёсӣ наҳоҳанд дошт ва аҳзоби сиёсӣ дигар наметавонанд аз ягон идуелужии мазҳабӣ пайравӣва онро таблиғ қунанд (дар ҷунун сурате, Ҳизби нахҷати исломӣ бо мамнуъият рубарӣ ҳоҳад шуд). Дар таърихи 28 июни соли 2007 намояндагони 22 гурӯҳи ақаллиятҳои мазҳабӣ, аз ҷумла баҳоиён, католикҳо, баптистҳо, адвентисҳои рӯзи ҳафтум, лутеранҳо, пентекосталҳо ва фирмӯҳои дигари протестант дар номае саргушода ба раиси ҷумхурӣ ва порлумони Тоҷикистон аз тарҳи қонуни ҷадид дар бораи дин ибрози нигарони карданд. Ба навиштаи онҳо, дар сурати иҷои ин тарҳ, гурӯҳҳои аз ақаллиятҳои мазҳабӣ мамнуъ ва фаъолияти онҳо дар Тоҷикистон ғайриқонунӣ эълом ҳоҳад шуд.

Давлати Тоҷикистон дар соли 2005 китоби дарсие барои муассисоти омӯзиши оли дар бораи таърихи ислом интишор дод ва омӯзиши таърихи дин ҳам дар мактабҳо дар синфи даҳум ба роҳ андохта шуд. Соҳибназарон таҳмили ин омӯзишҳо ба шогирдонро навъе роҳи ҷилавгирий аз талқин ва таблиғи таъолими дини медонанд. Президент Раҳмон ҳамчунин эълом кард, ки Донишгоҳи Исломии Тоҷикистон минбаъд аз суйи давлат маблагӯзори мешавад ва омузиши улуми табиӣӣ ва риёзиёт низ дар барномаи таҳсилӣ ин донишгоҳ ворид карда ҳоҳад шуд.

Маҳдудиятҳо дар заминаи озодии динӣ

Давлати Тоҷикистон созмони сиёсии исломӣ ва ифратгарои Ҳизб-ут-тахрирро мамнуъ эълом карда ва аъзои он ба иттиҳоми ҳаробкорӣ боздошт ва зиндорӣ мешаванд.

Ҳарчанд Раёсати корҳои дин дар замони таҳияи ин гузориш сабти номи ҳеч гурӯҳи мазҳабиро радд накарда, vale бархе дарҳостҳоро ба далели комил набудани аснодашон ва масоили дигари фанни натавонистааст бипазираад. Бархе гурӯҳҳои маҳҳабӣ ҳам, ки натавонистаанд анҷуманҳои худро сабтином қунанд, иддао доранд, ки ин далоил бепоя ва дастовезе барои радди сабтином аст. Макомоти маҳалли дар бархе маворид аз мукаррароти сабтином барои ҷилавгири аз фаъолияти бархе гурӯҳҳои мазҳабӣ сӯъиистифода карданд. Давлат ба шевай ошкор гурӯҳҳои вижай мазҳабиро манъ ва ё дилсард насохтааст, vale бархе раҳбарони мазҳаби иддао карданд, ки давлат сабтиноми гурӯҳҳои мазҳабиро то замони ба тасвиб расидани тарҳи қонуни ҷадид дар бораи дин амалан ба таълиқ даровардааст.

Ҳарчанд Раёсати корҳои дин гузориш дод, ки давлат ҳеч гуна масcid ё намозгоҳи сабтиномшударо дар давраи таҳияи ин гузориш набаста ва дигар ба дунболи корзоре тоза барои сабтиноми онҳо набудааст, вале расонаҳо гузориш карданд, ки мақомот теъдоде аз масоҷид, ҷойҳои намозгузори ва мадориси диниро, ки сабтином нашуда буданд, мутаваққиф карданд.

Ҳукумати маҳаллӣ дар нохияи Турсунзода аз монеъаҳои идорӣ барои ҷилавгири аз сабтиноми ибодатгоҳи Шоҳидони Яҳува истифода кард, ҳарчанд ин гурӯҳ дар сатҳи кишвар сабтином шуда буд ва Раёсати корҳои дин талошҳое ба хотири он анҷом дод.

Раёсати корҳои дин раванди ширкат дар маросими ҳаҷҷро таҳти назорат гирифт ва маҳдудиятҳое барои ҳоҷиён дар марҳилаи мавриди назар ҷорӣ намуд. Давлати Тоҷикистон чун дар гузашта сафар ба ҳаҷҷро аз тариқи ҳавопаймо зарурӣ дониста ва ширкатҳои ҷаҳонгардиро таҳти нуғузи худ даровардааст. Давлат ҳамчунин ба баҳонаи нигарониҳои беҳдоштӣ ва амнияти сафар, истифода аз васоили дигари ҳамлу нақлро маҳдуд соҳт. Аз ҳоҷиён хоста мешавад, ки қабл аз сафар ба ҳаҷҷ dar Раёсати корҳои дин сабтином қунанд ва маблағи 2500 дулор (баробари 8625 сомонӣ) ба унвони гарав, дар ихтиёри ин ниҳод гузоранд. Дар соли 2007 Раёсати корҳои дин зоҳирان маҳдудият дар шумораи ҳоҷиёнро, ки қаблан теъдоди 3500 нафар муқаррар шуда буд, лаъғ кард ва дар натиҷа дар маросими ҳаҷҷи соли 2007 теъдоди 4622 нафар ширкат карданд. Ин рақам дар муқоиса бо 3450 нафар дар соли 2006 ва 4072 нафар дар соли 2005 бештар аст. Ин дар ҳолест, ки давлати Арабистони Саъудӣ барои 6000 ҳочи дар Тоҷикистон саҳмия ихтисос додааст.

Давлати Тоҷикистон ба баргузории «санҷишиҳо ва таъйиди салоҳият»-и имом-хатибон идома дод ва ба ин васила сатҳи дониши ҳамаи онҳоро дар заминаи дин ва аҳкоми исломӣ имтиҳон кард. Дар сурати нокомӣ дар имтиҳон, имкон дошт имом-хатибон аз мақомашон барканор шаванд. Давлат ҳамчунин маҳфилҳои омӯзишие барои имом-хатибони масоҷиди ҷомеъ дар шаҳри Душанбе баргузор карда ва дар ин маҳфилҳо онҳоро бо фирқаҳои гуногуни исломӣ ошно соҳтааст.

Фатвое, ки Шӯрои Уламои исломӣ дар соли 2004 дар бораи манъи намозгузории занон дар масоҷид содир кард, эътибори худро ҳифз намуд. Ин фатво ба таври кулли риъоят мешуд, вале бархе занон дар масоҷиде қӯҷактар намоз меғузоштанд ва ин кор ҳеч паёмади қонуний ба дунбол надошт. Шӯрои Уламо, як ниҳоди зоҳиран ғайридавлатӣ, ки наҳваи иҷрои аҳком ва фароизи исломиро назорат ва танзим мекунад, бо шарҳи ин нукта, ки тибқи сунани таърихии кишвар, занон ба масоҷид намераванд, аз ин фатво ҳимоят кард. Бархе соҳибназарон судури ин фатворо иқдоме сиёсӣ меҳонанд, ки таҳти нуғузи давлат ва дар зери ниқоби қонуни дин сурат гирифта ва ҳадаф аз он коҳиши дастрасии занон ба паёмҷо ва таблиғоти Ҳизби наҳзати исломӣ ва имкони таҳвали омӯзишҳои исломӣ ба фарзандонашон будааст. Бархе мақомоти маҳаллӣ аъзо ва пайравони Ҳизби наҳзати исломии Тоҷикистонро аз суханронӣ дар масҷидҳои маҳҳаллӣ манъ карданд, вале ин маҳдудият бештар баёнгари тафовутҳои сиёсӣ будааст, на мазҳабӣ.

Дар оғози соли 2007 Вазорати маъорифи Тоҷикистон эълом кард, ки тибқи муқаррапоти ҷадиди либос дар муассисоти давлатии омӯзишу парвариш, духтарон иҷозаи пӯшидани ҳичоб ё рӯсарии исломиро надоранд. Муқаррапоти ҷадид изҳороти вазири маъориф дар бораи манъи пӯшидани ҳичоб дар соли 2005-ро барҷаста кард, вале давлат иддао дошт, ки ин иқдом бар асоси қонун ё дастуре сиёсӣ ва расмӣ сурат намегирад. Дар амал, дар давраи таҳияи ин гузориш, бисёре аз донишҷӯён ва

устодони зан ба хотири пӯшидани ҳичоб аз мактабҳо ронда шуданд, vale ҳеч вокунише расмӣ аз сӯйи давлат ба ин иқдомот нашудааст.

Дар бораи ин ки мақомоти давлатӣ занони мусалмонро аз аксбардорӣ бо ҳичоб барои шиносномаҳои дохилияшон манъ карда бошанд, ҳеч гузориши тозае мунташир нашудааст. Раёсати корҳои дин иддаъо дошт, ки чунин баҳсҳое камтар иттифоқ уфтода ва ин идора дар ҳар яке аз ин маворид бо ниҳодҳои сабти асноди ҳувият барои рафъи ихтилофот миёнҷигарӣ кардааст.

Дар давраи таҳияи ин гузориш, кормандони пулис кӯдаконеро, ки рӯзона ба масоҷид мерафтанд, аз масҷидҳо берун мекарданд. Ин иқдом пас аз он сурат гирифт, ки мақомоти давлатӣ эълом карданд, ки вазифаи кӯдакон таҳсил дар мактаб аст, на рафтан ба масҷид. Бархе шаҳрвандон ба ин иқдом эътиroz карданд ва дастикам дар як ҳодиса ҷилави мошини пулисро гирифтанд ва маъмуронро аз ҷамъоварии кӯдакони намозгузор боздоштанд. Бо ин ҳол, тибқи гузориши расонаҳо, маъмурони пулис ҳамвора дар даст гирифтанду берун кардани кӯдакон аз масҷидҳо муваффақ будаанд.

Қонун фаъолияти мубаллиғонеро, ки ба гурӯҳҳои мазҳабии сабтиномшуда таъаллуқ доранд, маҳдуд накарда ва онҳо ба таври ошкор ба таблиғоти худ идома доданд. Бархе аз ҷамоъатҳои маҳаллӣ аз мубаллиғон ва гурӯҳҳои таблиғотӣ чандон хуш истиқбол накарданд ва бархе гурӯҳҳои динӣ барои фаъолиятҳои таблиғотияшон бо озору азијат рӯбарӯ шуданд. Дар тӯли марҳилае, ки ин гузориш бозтоб медиҳад, аз маҳдудият дар заминаи дарёftи виза ё раводид барои гурӯҳҳои таблиғотии исломӣ гузорише нашудааст.

Дар таърихи 13 июли соли 2006 Муродулло Давлатов, раиси собиқи Кумитаи давлатӣ дар умури дин, ки ҳоло муъовинати вазири фарҳанг дар умури динро ба уҳда дорад, эълом дошт, ки ин кумита фаъолияти Шоҳидони Яхуваро бадиққат баррасӣ ҳоҳад кард. Вай гуфт, ки анҷумани Шоҳидони Яхува бояд пеш аз ворид кардани адабиёti мазҳабӣ ба Тоҷикистон аз Кумитаи умури дин иҷоза бигирад ва намунаҳо аз ин адабиётро дар ихтиёри кумита гузорад. Аз оғози моҳи апрели соли 2007 мақомоти давлатӣ пахши адабиёti мазҳабиеро, ки анҷумани Шоҳидони Яхува ворид карда буд, мамнӯъ карданд, ҳарчанд ин гурӯҳ иҷоза ва асноди лозимиро дарёft карда буд. Дар баёнии хаттие, ки 15 июни соли 2007 дар ихтиёри Шоҳидони Яхува гузашта шуд, Раёсати корҳои дин навишта буд, ки ин адабиёт дар ҷомеъа асароти манғӣ ба ҷой мегузорад ва тавсия шуда буд, ки мақомот ин адабиётро пахш накунанд.

Гуфта мешавад «манъи» чопи матолиб ба хатти арабӣ кӯшише барои ҷилавгирӣ аз нашри адабиёti ифротгароёна, бавижга адабиёte будааст, ки ба созмони ифротгароӣ исломии Ҳизб-ут-тахрир таъаллуқ дорад.

Мақомот дар Исфара фаъолияти мактабҳои ҳусусӣ барои омӯзиши забони арабиро (аз ҷумла мактабҳое, ки улуми динро омӯзиш медиҳанд) маҳдуд карданд, ба ин далел ки гӯё яке аз ин мактабҳо дар гузашта як шахси гумонбар ба аъмоли теруристиро паноҳ додааст. Маҳдудиятҳо дар заминаи омӯзиши ислом дар дохили хонавода ҳамчунон побарҷо буд. Ҳарчанд ин маҳдудиятҳо аз нигарониҳои сиёсӣ сарчашма мегирад, vale дар омӯзиши улуми динӣ ҳам таъсироте ба ҷой гузаштааст.

Бар асоси гузоришҳои таъйиднашуда, давлати Тоҷикистон барои коҳиши нуфузи ду рӯҳонии саршинос талошҳои ба ҳарҷ дода ва аз ҷумла афродеро, ки аз навоҳии дигар барои намозгузорӣ ба масҷидҳои ин ду рӯҳонӣ меомаданд, аз вуруд ба ин масҷид нигаҳ дошт. Давлат ҳамчунин аз пайвастани ин ду рӯҳонӣ ба Ҳизби наҳзати исломии Тоҷикистон монеъ шуда ва наворҳои савтию тасвирии мавъизаҳояшонро дар соли 2006 аз мағозаҳо мусодира кард. Давлат ба таҳқиқу бозрасии наворҳои савтию тасвирий барои қашфи матолиби эҳтимолии ифротгароёна ва зидди давлатӣ идома медиҳад.

Давлати Тоҷикистон истротежии комил ва фарогире дар бораи оворагон ва паноҳандагони сиёсӣ надорад. Дар поёни даврае, ки ин гузориш таҳия мешуд, як завчи масеҳии фирорӣ аз Эрон, яъне як зани эронӣ ва шавҳаре ағфон, иҷозаи иқомат дар Тоҷикистонро наёфтанд ва дар ин замина дарҳости таҷдиди назар мекарданд. Давлати Тоҷикистон бар асоси меъёрҳои байналмилалӣ ба ин зану шавҳар мақоми комили паноҳандагӣ надод. Ниҳодҳои байналмилалӣ ва созмонҳои ғайридавлатии дохилӣ гузориш карданд, ки озору азияти паноҳандагон ба хотири гаройишҳои мазҳабии онҳо чун дар гузашта ҷандон роиҷ набудааст. Баръакс, фирориёни мазҳабӣ ва паноҳандагони сиёсӣ бо мушкилоти мушобехе рӯбарӯ мешаванд: масалан муқӯаррапоте, ки маҳалли сукунати паноҳандагонро ба берун аз шаҳрҳои бузург маҳдуд месозад; мамнӯъияти сабтином барои паноҳандагоне, ки аз қишварҳои севум вориди Тоҷикистон шудаанд ва набуди шароити сабтиноми онҳо ба унвони паноҳандагоне марҳилае бештар аз шаш моҳ.

Ҳукумати шаҳри Душанбе иттиҳомоте алайҳи қалисои Грэйс Сон Мин матраҳ кард ва дастури муҳокимаи онро дод. Вале замони мушаххасе барои муҳокима дар додгоҳ таъйин нашудааст. Ҳукумати шаҳр иддааъо мекунад, ки соҳтмони ин қалисо бо қавоъиди меъморӣ созгор нест. Дар соли 2001 ҳукумати шаҳр ба қасди тасарруфи ин соҳтмон қалисоро ба додгоҳ қашид ва иддааъо кард, ки бинои он ба шаҳрдорӣ мутаъаллик аст. Аммо қалисо ҳаққи моликияти худ ба ин соҳтмонро субит кард ва онро ҳифз намуд.

Дар таърихи 2 апрели соли 2007 мақомҳои шаҳрдории Душанбе яке аз ҷашиҳои мазҳабии Шоҳидони Яхуваро, ки дар он беш аз 1000 нафар ширкат ҷуста буданд, пароканда карданд. Мақомот ин гурӯҳро аз баргузории маросим бо шумори зиёди одамон бидуни иҷозаи ҳукумати маҳаллӣ манъ карданд.

Баҳси замин бо танҳо қанисай яҳудиён дар Душанбе бидуни ҳалл боқӣ монда ва соҳтмони нимавайрон ҳамчунон ба унвони қаниса фаъол аст. Мақомоти шаҳрдорӣ қисмате аз қанисаро ҳамроҳ бо ҷанд масҷид ва соҳтмони идорӣ дар моҳи феврали соли 2006 вайрон карданд, зоро ин қаниса дар васати маҳаллае қарор дошт, ки дар онҷо тарҳи бунёди як боғ ё порке дар назар гирифта шуда буд. Мақомоти шаҳрдорӣ ва раҳбарони ҷомеъаи яҳудӣ натавонистанд дар мавриди нақли макони қаниса ва ё ҷустуҷӯйи роҳҳои дигари ҳалли ин мавзӯъ ба тавоғуқи матлубе даст ёбанд. Ҳукумати шаҳр барои соҳтмони як қанисай ҷадид миқдоре замин дода, вале ба баҳонаи «ҷудоии дин аз давлат» гуфтааст, ки ҷуброни соҳтмони қанисаро наҳоҳад пардоҳт.

Нақзи озодии мазҳабӣ

Давлати Тоҷикистон гузориш кард, ки дар ин қишвар 61 нафар ба иттиҳоми узвият дар Ҳизб-ут-тахrir дар соли 2006 боздошт ва маҳкум шудаанд. Аъзо ва пайравони Ҳизб-ут-тахrir метавонанд то 12 сол ба зиндан маҳкум шаванд. Иддае ҳадс мезаданд, ки давлат барои боздошти муҳолифони худ,

аз чүмла зиёйён ва касоне, ки ба табақаи рӯшанфикр шомиланд, аз номи Ҳизб-ут-тахрир истифода кардааст.

Тайи даврае, ки ин гузориш бозтоб медиҳад, давлати Тоҷикистон аъзои фирмəҳои гуногуни масеҳиро дар чанд маврид муваққатан боздошт ва истинтоқ кард. Мақомоти давлатӣ бархе тоҷиконро, ки ба масеҳият гаравида буданд, ба хиёнаткорӣ нисбат ба ислом муттаҳам карданд. Дар ҷараёни истинтоқ, ва бозҷӯйиҳо, маъмурони давлатӣ масеҳиёро ба таври шифоҳӣ таҳдид ва азият кардаанд. Гуфта мешавад дар ду мавриди ҷудогона дар моҳи апрел ва майи соли 2007 маъмурони давлатӣ як узви Шоҳидони Яхуваро ҳангоми бозҷӯйи ва истинтоқ кутак задаанд.

Дар таърихи 4 ноябрьи соли 2006 мақомоти маҳаллии Вазорати умури доҳилий, Додситонӣ ва Кумитаи амнияти миллӣ дар шаҳри Қайроққум ду узви Шоҳидони Яхуваро барои суҳбат бо шаҳрвандон дар бораи Инҷил муваққатан боздошт ва истинтоқ карданд. Мақомот нисбат ба ин афрод суханони бад ва носазо ба кор бурданд ва таҳдид намуданд, ки дар сурати идомаи таблиғ дар шаҳри Қайроққум онҳоро таҷовуз ва қатл ҳоҳанд кард. Ин афрод танҳо пас аз панҷ соъати бозҷӯйӣ ва истинтоқ раҳо карда шуданд. Мақомҳои Кумитаи давлатии амнияти миллӣ расман ба созмони Шоҳидони Яхува гуфтаанд, ки аъзои ин гурӯҳ ба далели надоштани шиноснома ва иҷозаи мақомоти маҳаллӣ барои таблиғ дар шаҳри Қайроққум боздошт шудаанд.

Дар таърихи 6 декабря соли 2006 додгоҳи шаҳри Ҳуҷанд Муҳторҷон Шодиев, як узви Ҳизби наҳзати исломии Тоҷикистонро ба ҷурми барангҳектани хушунат ва даъват ба сарнагунии давлат барои нуҳ моҳ ба зиндон маҳкум кард. Шодиев ва Ҳизби наҳзати исломии Тоҷикистон иттиҳомоти ворида алайҳи ӯро соҳтагӣ ва дорои ангезаҳои сиёсӣ ҳонданд.

Дар таърихи 26 июли соли 2006 додгоҳи шаҳри Турсунзода як узви Шоҳидони Яхуваро барои тадриси улуми динӣ бидуни иҷозаи расмӣ ҷарима баст. Вале ба гуфтаи Шоҳидони Яхува, ин ҳонум бо як фарди дигари бузургсол дар манзили ҳусусияш аз Инҷил суҳбат мекард. Ин қазия то ба Додгоҳи олий кашида шуд ва ин додгоҳ ҳукми додгоҳи шаҳрӣ дар таърихи 13 сентябрьи соли 2006-ро таъйид кард ва Шоҳидони Яхуваро ба пардохти 29 дулор (баробари 100 сомонӣ) ҷарима маҳкум кард.

Дар ин миён, аз ҳеч таҳаввулоти тозае дар бораи марғи асроромези Саъдулло Маъруфов, як узви Ҳизби наҳзати исломии Тоҷикистон дар таърихи 4 майи соли 2006 дар шаҳри Исфара гузорише нашудааст. Вай аз табақаи севуми соҳтмони идораи пулиси Исфара, як шаҳри дорои решаҳои қавии исломӣ дар вилояти Суғд, дар шимоли Тоҷикистон, ба замин уфтод ва ҷон дод. Мақомот эълом доштанд, ки Маъруфов ҳудкушӣ кардааст, вале аъзои Ҳизби наҳзати исломии Тоҷикистон изҳороти расмиро радд намуда ва иддао кардаанд, ки пулис Маъруфово қушта ва пештар аз ин, ӯро ҳангоми боздошт шиканҷа кардааст. Мақомот иддао карданд, ки Маъруфов узви гурӯҳи «Байъат» буд, гурӯҳе, ки давлат онро ифратгаро медонад, дар ҳоле ки бархе аз соҳибназарон ҳатто мавҷудияти ин гурӯҳро зери суол бурдаанд. Давлати Тоҷикистон се нигаҳбони идораи пулиси Исфараро дар иртибот бо ин қазия боздошт кард, вале онҳо баъдан бо пардохти ҷарима озод шуданд.

Дар муқоиса бо солҳои пешин, дар тӯли марҳилае, ки ин гузориш таҳия мешуд, аз боздошти чехраҳои саршиноси исломӣ ҳеч гузорише мунташир нашудааст.

Гаравиши иҷборӣ ба динҳои дигар

Ҳеч гуна гузорише ҳам аз тағири иҷбории мазҳаб ва ё гаравиши иҷборӣ ба дини дигар, аз ҷумла дар нисбати шаҳрвандони ноболиги Иёлоти Муттаҳида, ки рабуда шуда ва ё ба таври ғайриқонунӣ аз Амрико берун бурда шудаанд, ва ё радди истирдоди чунин афрод ба Амрико, ироа нашудааст.

Дастовардҳои мусбат

Дар тӯли марҳилае, ки ин гузориш фаро гирифтааст, мақомоти Тоҷикистон батадриҷ муқаррароти манъи истифода аз баландгӯ дар масҷидҳоро, ки шаҳрдории Душанбе дар соли 2001 содир кард, бекор намуданд. Ин муқаррарот зоҳирان аз «боло» фармоиш нашуда буд. Мақомоти шаҳрдории Душанбе ба масҷидҳо иҷоза доданд, ки аз баландгӯҳо истифода кунанд, vale ба ин шарт, ки садои онҳо ба самти дохили масоҷид равона шуда бошад. Бо ин ҳол, масоҷиди воқеъ дар вилоёти Суғду Ҳатлон барои даъвати рӯзмарраи мардум ба намоз ба таври ошкор ва бидуни таъқиби қонунӣ аз баландгӯҳо истифода мекарданд, ки садои онҳо аз бинои масоҷид ба самти маҳаллоти маскунӣ равона шуда буд.

Дар давраи таҳияи ин гузориш, занон батадриҷ иҷоза ёфтанд, ки барои шиносномаҳои худ, бавижа асноди сафар ба ҳаҷҷ бо рӯсарӣ ё ҳичоб акс бигиранд. Бархе занон ҳам, бе онки боздошт шаванд ё мавриди пайгарди қонунӣ қарор бигиранд, муваффақ шуданд дар масоҷид намоз гузоранд.

Давлати Тоҷикистон ҳамчунин «манъи»-и чопи матолиб ба ҳатти арабӣ дар чопхонаҳои давлатиро рафъ кард. Давлат нашри матолиберо, ки ба мудири чопхона пешниҳод мешаванд, иҷоза дод, vale ба шарте, ки ин матолиб қабл аз чоп мавриди таҷдиди назар қарор бигиранд ва ҳатар надоштани онҳо таъйид шавад.

Бахши 3. Табъиз ва нақзи озодии мазҳабӣ

Дар даврае, ки ин гузориш пӯшиш медиҳад, ихтилоф миёни гурӯҳҳои гуногуни динӣ камтар мушоҳида мешуд, қисман ба ин далел, ки шумори ғайри-мусалмонон дар Тоҷикистон бағоят андак аст. Бо ин ҳол, бархе аз раҳбарони исломӣ дар баъзе маворид иброз доштаанд, ки ақаллиятҳои мазҳабӣ ваҳдати миллиро бо ҳатар мувоҷеҳ мекунанд. Онҳо ҳамчунин шикоят карданд, ки дар қавонин ва муқаррарот ба ақаллиятҳои мазҳабӣ авлавият дода шудааст. Дар ҳоле ки бештари шаҳрвандони Тоҷикистон худро мусалмон медонанд ва бештари сокинон бо ислом мухолифат намеварзанд, нигарониҳои густарда ва амиқе дар мавриди ифратгаройии исломӣ, чи дар миёни мақомҳои давлатӣ ва чи дар миёни авом, вуҷуд дорад. Бархе аз шаҳрвандон, маъмулан бо шумули давлат, истилоҳи «давлати дуняви (секулор)»-ро ба маънии давлате ғайримазҳабӣ тафсир мекунанд, ки дар он ҳаргуна аҳкоми динӣ бояд ботил ва беэътибор бошад. Бархе гурӯҳҳои ақаллияти мазҳабӣ аз маворidi табъизи динӣ гузориш кардаанд.

Дар таърихи 18 август ва 14 сентябри соли 2006 афроди ношинохта бутриҳои ҳовии маводди мунфацираво ба қанисай яхудиён дар Душанбе партоб карданд, ки дар натиҷа қисмате аз соҳтмони қаниса оташ гирифт. Дар таърихи 14 сентябр қалисои ортодокси Русия дар Душанбе низ ҳадафи ҳамлаи бутриҳои дорон маводди мунфацира қарор гирифт. Вазорати умури дохилӣ ин рӯйдодҳоро таҳқиқ кард, vale дар замони таҳияи ин гузориш давлат ҳеч касеро дар ин робита пайгарди

қонунӣ қарор надодааст. Зимнан, ангезаи афроде, ки дар ин ҷурм даст доштанд, ҳануз маълум нашудааст.

Раҳбари мазҳаби ё хоҳоми яҳудиён дар қанисаи шаҳри Душанбе аз ворид шудани афроди номаълум ба хонааш дар моҳи августи соли 2006 гузориш дод. Афроди номаълум ҳамчунин дар таърихи 11 марта соли 2007 вориди яке аз қалисоҳои маҳаллӣ шудаанд. Гуруҳҳои динии мазкур ҳадс мезаданд, ки ин ду рӯйдод бо эътиқодоти мазҳабии пайравони ин ин ду гуруҳ иртибот дорад, вале ангезаи ин кор ҳануз маълум нест. Вазорати умури дохилии Тоҷикистон ин қазияро таҳқиқ кард, вале ҳеч гумонбаре ба иттиҳоми ин ҷурм дар замони таҳияи ин гузориш боздошт нашудааст.

Бахши 4. Сиёсати давлати Амрико

Давлати Амрико масоили марбут ба озодии динӣ ё мазҳабиро бо давлати Тоҷикистон ба унвони бахше аз сиёсати куллии худ дар заминаи пешбуруди ҳуқуқи башар баррасӣ ва матраҳ мекунад.

Сафорати Амрико, тайи даврае, ки ин гузориш фаро мегирад, бар масоили мавҷуд дар умури озодии дин ва масъалаҳое, ки шояд дар оянда ба нақзи озодии мазҳабӣ мунҷар шаванд, аз ҷумла қонунгузории марбут ба дин, мавзӯъи сабтином, қазияҳои судии ношӣ аз бетаҳаммулӣ ва таъассуби мазҳабӣ ва таҳриби қанисаи яҳудиён, назорат ва мушоҳида мекард. Сафорати Амрико аз як созмони ғайридавлатии динӣ, ки давлат дастури ихроҷи кормандонашро дода буд, ҳимоят кард. Дар пайи ҳимояти ҷиддии сафорат, давлат иҷоза дод, ки ҳайъати кормандони байнамилалии ин созмон дар Тоҷикистон боқӣ бимонад.

Кормандони сафорати Амрико пайваста бо раҳбарони ҳамаи гуруҳҳои динӣ, намояндагони давлат ва созмонҳои байнамилалий мулоқот ва дидорхое анҷом додаанд. Ин иқдомот барои баррасии масоили озодии динӣ ва барои таъкид бар таъаҳҳуди давлати Иёлоти Муттаҳида ба озодии мазҳабӣ сурат гирифтааст. Сафорати Амрико ҳамчунин аз барномаҳои ҷудогона барои эҷоди дарки беҳтаре аз бархурди қишварҳои демукротик бо масоили дунявӣ (секулорисм) ва озодии мазҳабӣ ҳимоят кардааст.

Дар моҳи декабри соли 2006 даҳ тан аз раҳбарони динӣ дар як барномаи Донишгоҳи Ҷурҷ Мейсун, ки аз ҳимояти давлати Амрико бархурдор буд, ширкат карданд. Ҳадаф аз ин барнома тақвияти ҳамкорӣ ва равобит миёни гуруҳҳои динии бүмӣ ва муассисоти омӯзишӣ ва ҳамчунин тарвичи як ҷомеъаи таҳаммулгаро буд. Ин барнома аз төъдоде семинор ва нишастҳо дар бораи гуногунмазҳабӣ иборат буд, ки коршиносони амрикоӣ баргузор кардаанд. Он ҳамчунин сафаре омӯзишӣ барои мураббиёни маҳаллӣ дар Вошингтун Ди-си, эҷоди як маркази омӯзишӣ дар бораи гуногунзистӣ ва таҳамmul дар шаҳри Душанбе ва таҳияи як барномаи омӯзишӣ барои муассисоти омӯзиши олии Тоҷикистон дар бораи нақши дин дар ҷомеъаро дар бар мегирифт.

Дар моҳи октябрри соли 2006 нуҳ тан аз раҳбарони динӣ барои ширкат дар як барномаи табодул бо номи «Пайвандҳои иҷтимоӣ» дар мавзӯъи «Дин дар ҷомеъаи дунявӣ» ширкат карданд. Ҳадаф аз ин барнома муъаррифии секулорисм ё низоми дунявӣ аз дидгоҳи амрикоён ба раҳбарони динӣ ва мақомоти давлатие буд, ки сарпарастии умури диниро ба уҳда доштанд. Ширкаткунандагон наҳваи ҳамкорӣ ва таъсироти мутақобилаи давлат ва дин ва ҳамчунин равишҳои ҳимоят аз ҳуқуқи мазҳабӣ дар Иёлоти Муттаҳидаро омӯхтанд. Ин барнома ҳамчунин ба нақши барҷастаи созмонҳои ҳайрияи

мазҳабӣ ва созмонҳои дигари динӣ дар масири аслии ҷомеъаи шаҳрвандии Амрико аҳаммият қоил буд.

Сафири Амрико ҳамчунин ба манзури таблиғу тарвиҷи таҳаммул ва озодии мазҳабӣ як зиёфати ифтор дар моҳи октябрри соли 2006 баргузор намуд. Сафир ва кормандони дигари сафоратхона пайваста суҳбатҳое бо донишҷӯён анҷом медоданд ва маҳофилу нишастҳое дар заминаи масоили ҳуҳуқи башар, аз ҷумла мубоҳисоте перомуни манъи пӯшидани ҳичоб дар донишгоҳҳо ва мактабҳои ҳамагонӣ аз сӯйи вазорати маъорифи Тоҷикистон, баргузор карданд.

Давлати Иёлоти Муттаҳида дар ниҳоят ба манзури тарвиҷ ва таблиғи таҳаммулпазирии динӣ, аз як тарҳ барои омӯзиши масоили ҳуқуқӣ ва шаҳрвандӣ ба донишҷӯёни Донишгоҳи исломии Тоҷикистон, ҳимояти молӣ кардааст.